

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

En notis till Dalby kyrkas byggnadshistoria

Källström, Olle

Fornvännen 22, 54-56

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1927_054b

Ingår i: samla.raa.se

Götalandskapen och därifrån kämpat mot Knut Eriksson om sin rätt till Sveriges krona. Var dessa strider utspelats känna vi ej. Burislev har tydligen blivit dödad mellan åren 1167, då Karl Sverkersson överfölls och mördades, och 1173, då Knut Eriksson definitivt lyckats upphöja sig till konung över hela Sverige (TUNBERG: *Äldre medeltiden*, sid. 58).

Sannolikt ha vi att i denne Burislev — något som först påpekades för mig av dr Adolf Schück — se just den person, vars namn ännu lever kvar nere på Öland i samband med Gråborg. Burislev, som synes ha fått hjälp från Danmark under sin kamp mot Knut Eriksson, kan ha fått Öland i förläning av sin fader och sedan uppehållit sig där och därifrån förberett striden. För att bereda sig för alla eventualiteter och också för att stärka och befästa sin makt på Öland kan Burislev ha låtit företaga den ovan nämnda ombyggnaden av Gråborg, vilken var den mest centralt belägna av Ölands större fornborgar. En dylik ombyggnad var ett jätteverk, som förlänade sin upphovsman stor berömmelse och lät hans namn leva vidare i dikt och sägen. Med Burislevs levnad överensstämmer också ganska gott den föreslagna tiden för Gråborgs ombyggnad — slutet av 1100-talet (eller början av 1200-talet). Härmed har jag likväl naturligtvis ej velat säga, det Gråborg vid denna tid skulle varit något slags konungasäte för denne Burislev, utan borgen torde uteslutande varit avsedd som skyddsborg att vid behov kunna upptaga och inom sina murar rymma en anseelig del av Ölands befolkning, men jag håller för mycket sannolikt att Burislev, vilken ägde konunganamn i slutet av 1100-talet och sannolikt uppehöll sig i något av de södra Götalandskapen, är identisk med den "kung Bugislev", vars namn ännu lever kvar nere på Öland, förknippat med öns mäktigaste fornminne.

Mårten Stenberger.

Ett Olof Skötkonungs mynt i Estland.

År 1850 anträffades på godset Pörafer i S. Jakobi församling, kretsen Pernau, Livland, ett fynd av 70 silvermynt, som först nyligen klassificerats av dr A. FRIEDENTHAL i Reval och publicerats i *Zeitschrift für Numismatik* 1926, XXXVI Band, Heft 3, 4. Av mynten voro 33 tyska, de flesta från förra hälften av 1000-talet, 31 anglosachsiska, det yngsta från William Rufus (1087—1100), 1 iriskt (Ethelred II), 2 danska (Cnut och Magnus den gode), 2 orientaliska (en samanid, 902 e. Kr. och en sassanid Chosoves II 624 e. Kr.). Slutligen tillkommer ett svenskt silvermynt, präglat för Olof Skötkonung (jfr HILDEBRAND, *Sveriges mynt under medeltiden*, sid. 14, fig. 351). Myntet är det första Olof Skötkonungsmynt, som blivit bekant från Baltikum.

T. J. A.

En notis till Dalby kyrkas byggnadshistoria.

Några av de resultat, vilka utgrävningarna och undersökningarna vid Dalby biskopskyrka medförde, hava vetenskapligt bearbetats av framlidne amanuensen vid Lunds universitets historiska museum ISIDOR ZETTERBERG. Han ådrog sig, just såsom arbetsledare vid grävningarna 1919 därstädes, den sjukdom, vilken

trots sanatorievård blev honom övermäktig. En uppsats betitlad *"Dalby biskopskyrkas anläggning och grundplan"* inflöt i Tidskrift för Konstvetenskap 1920. Därmed var emellertid ämnet ej helt behandlat, utan senare samma år, efter Zetterbergs död, utkommo två uppsatser, varav den ena, *"Bidrag till Dalby biskopskyrkas grundplan"* i sitt ofullbordade skick dock belyser författarens teorier om tvärskepp och absid vid denna kyrka.

Sedan han kritiskt granskat de hos äldre forskare synliga uppgifterna här-om och sammanställt dem med de upptäckter, som gjordes 1919, framlägger han som sin teori, att kyrkans kor förlängts åt öster c:a 4,5 m. och att därtill byggts en lika djup absid.¹ Med ledning av de talrikt påträffade och noga undersökta gravarna från olika skeden, daterar han absidens tillkomst till omkring år 1200.²

Materialet i kyrkans äldre delar är Höör-sandsten. Under de yngsta byggnadsperioderna var materialet tegel. Mellan dessa skeden anser han emellertid,

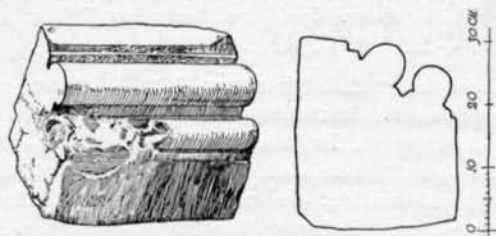

Fig. 10.

med stöd av gravundersökningarna, att vi ha att räkna med en period, då det byggdes med kalksten från Fågelsång. I Rönbeckska handskriftssamlingen förekommer även en notis om "at uti Gouverneurens i Skåhne Grefwe Aschebergs tid, blef muren (som var hög som den andra dehlen af muren som igenstår stående wid Östra ändan af Kyrckian i en Rundehl och varit Choret, och bestående af blå huggen steen) nederbrutin och all den huggna kantiga stenen däraf förd til Tyska Kyrckian i Malmö".³ Till denna period och detta material, "blå steen", skulle ävenledes absiden vara att hänföra. Något påtagligt bevis för sin teori fann ZETTERBERG aldrig; byggnadsdetaljer av kalksten påträffades ej vid utgrävningarna, och teorien fick följaktligen kvarstå i en ganska vag formulering.

Nu har emellertid ett fynd gjorts, som bestyrker den Zetterbergiska teorien. Nyligen påträffades nämligen en välhuggen profilsten med tvenne skarpt fram-springande rundstavar (fig. 10) av just samma material, varav absiden skulle hava varit utförd, nämligen kalksten. Längden är 41 cm, djupet 30 cm och tjockleken 25,5 cm.

Stenen anträffades vid grävning för en ledningsstolpe å en plats, varest

¹ I. ZETTERBERG, *Bidrag till Dalby biskopskyrkas grundplan*, i Två uppsatser, eget förlag, Lund 1920, s. 41.

² *Ibid.*, s. 35.

³ RÖNBECK, XIII: 2, s. 50.

tidigare en stengärdesgård gått fram. Den har tydligen varit upplagd i denna gärdesgård. Avståndet till kyrkan är c:a 200 meter. Då ingen annan monumentalbyggnad än kyrkan funnits i Dalby och ett stenblock av sådan tyngd svårigen kan tänkas ditsläpat från någon annan ort, talar all sannolikhet för, att det härstammar från detta kyrkans numera försvunna östparti av "blå steen", varför fyndet således torde utgöra ett värdefullt belägg för ZETTERBERGS tidigare uttalade teori.

O. Kallström.

Litteratur och kritiker.

Broddetorpmästarens nationalitet.

POUL NÖRLUND: *Gyldne altre*. Jysk metalkunst fra Valdemarstiden. Kjöbenhavn 1926. IV + 246 sid. IX pl.

Den kände danske medeltidsforskaren POUL NÖRLUND, som senast gjort sig bekant genom sina för kännedomen om den medeltida dräkten enastående givande utgrävningar vid Herjolfsnes på Grönland och sin förebildliga publicering av dessa fynd, har nu i ett nytt monumentalverk dokumenterat sin lärdom inom ett annat område: de koppardrivna altarfrontalena, som tillhöra den romanska konstens mest förfinade skapelser här i Norden. Egendomligt nog har tidigare endast FRANCIS BECKETT¹ (i en uppsats i Tidskrift för konstvetenskap 1919) gjort ett försök att i ett sammanhang stilistiskt analysera och uppgruppera dessa varandra närstående, märkliga monument, som alla utom ett, det svenska s. k. Broddetorp-antemenselet,² härstamma från danskt område. NÖRLUNDS ytterst detaljerade dokumentering visar sig i stort sett verifiera BECKETTS gruppering, även om givetvis de utvidgade och mera preciserade jämförelser, som här företagits, nödvändiggjort åtskilliga ej oväsentliga förskjutningar och revideringar såväl med avseende på dateringarna som på den stilistiska orienteringen för de olika ateljéer, som kunna urskiljas. Sedan gammalt hade man vant sig att betrakta dessa arbeten såsom inhemskt nordiska, huvudsakligen på grund av att motsvarigheter saknas utanför skandinaviskt område, då emellertid AF UGGLAS i sitt mäktiga verk om Gotlands medeltida träskulptur (1915) fick anledning att ingå även på detta problem, och som sin mening förklarade att de, även om de möjligen icke vore direkta importstycken, likväl helt och hållet bottnade i andra och rikare konstnärliga förutsättningar än vad som här i Norden vid denna tid stode att finna. En serie av AF UGGLAS framdragna indicier pekade mot att det vore inom engelsk konst, som dessa förutsättningar kunde sökas; skulle själva tillverkningen kunna antas ha skett i Norden borde man närmast tänka på Danmark. AF UGGLAS' argumentering hade visserligen

¹ Bortsett från v. Sydows schematiska och otillfredsställande exposé (1912).

² Dessutom förvaras i Statens Historiska Museum mittfiguren till ett dylikt frontale från okänd kyrka.